

ban. Mindez a laikus érdeklődő számára is érthetővé teszi, hogy a nyelvi tervezés a gyakorlatban mit jelent és vizuálisan hogyan értelmezhető.

Fedinec Csilla és Cserniczkó István munkássága a mai Kárpátalja területére jellemző történeti, etnikai történések feltárásában sokak előtt ismert. S ami fontos, hogy írásaikat nem csak a magyar tudományosság számára teszik elérhetővé, hanem a nemzetközi közönség mellett – ahogy ez ebben a kötetben is megtestesül – a többségi társadalom felé is.

A közlés választott nyelve jelen esetben már önmagában is értékessé teszi a kiadványt, hiszen jól tudjuk, hogy a kelet-közép-európai régióban gyökeresen ellentétes történeti kép él az egymás mellett élő népek kollektív tudatában a történelmi események megítélésével kapcsolatban. Mindez abban gyökerezik, hogy a történelmi események értelmezésének gyakorlatát politikai érdekek uralják és kevésbé a szakmai tudományos párbeszéd.

Azzal, hogy ukrán nyelven született meg ez a kötet, ami a mai Kárpátalját magába foglaló ország államnyelve, egyfajta lehetőség teremtődött arra nézve, hogy a többségi társadalom is megismerje, megértse e periférikus kistérség történetét, a Kárpátalján jelenleg is létező nyelvi sokszínűség gyökereit. A mi Babilonunk – objektív, tényszerű leírásaival – talán segíthet a hagyományosan sokszínű Kárpátalján a közös múlt megértése révén közelíteni az álláspontokat és egy közös jövőképet kialakítani. Folytatásaként azonban mindenképpen hasznos volna az elkezdett munkát az 1944 utáni nyelvpolitikai korszakok leírásának ukrán nyelven történő közlésével kiegészíteni.⁴

Ferenc Viktória

Magyar aktivizmus a két világháború között

Simon Attila: Az elfeledett aktivisták. Kormánypárti magyar politika az első Csehszlovák Köztársaságban. Somorja: Fórum Kisebbségkutató Intézet, 2013., 219 p.

Hiánypótló kötet jelent meg 2013 végén a somorjai Fórum Kisebbségkutató Intézet kiadásában. Simon Attila történész az ún. aktivizmus, vagyis a két világháború közötti kormánypárti magyar politika történetének feltárására vállalkozott. Közismert tény, hogy az első Csehszlovák Köztársaságban a kisebbségi magyarok körében erős volt a baloldali mozgalom. Annak viszont kevés figyelmet szentelt eddig a szakirodalom, hogy a sérelmi politizálás mellett, az aktivizmus is jelenthette a magyar önszerveződés legitim politikai alternatíváját, s adott esetben a magyar lakosság 20%-os támogatottságára számíthatott. Az aktivizmus kanonizálására „*sem igény, sem pedig egyéni ambíció nem volt, be sem került a szlovákiai magyarok kollektív emlékezetébe*” – írja a bevezetőben a szerző (9. old.).

A téma alig rendelkezik érdemleges szakirodalommal, nem készültek sajtóelemzések, nincsen feltárva az aktivista politikusok életútja. A történész főként a csehszlovák belügyi fondokra, a korabeli sajtóra, illetve egyéb szlovákiai, csehországi és magyarországi levéltári dokumentumokra támaszkodhatott munkája során.

Mivel a szlovákiai magyar köztudatba az aktivizmus a fogalom tartalmát leegyszerűsítve, többé-kevésbé eltorzítva, a csehszlovák kormányzat politikáját kiszolgáló és a magyarok érdekeit eláruló politikai stratégia szinonimájaként került be, a szerző egyik célja e fogalom pontos tisztázása volt. Mit értettek aktivizmus alatt a vizsgált korban? Simon Attila abból indult ki, hogy az aktivizmus egy jóval összetettebb jelenség volt, mint ahogy a történészek korábban gondolták. A kötet bevezetőjében fogalmi tisztázásra kerül sor. Az aktivista magatartás a szudétanémetekkel kapcsolatban került be a politikai köztudatba és nagyjából a prágai kormányzattal való együttműködést jelentette, amely szerint a német kisebbség alapvető célkitűzéseit csak a csehszlovák pártokkal való együttműködés révén, a hatalmon belülről lehet megfele-

⁴ Magyar nyelven Cserniczkó István: Államok, nyelvek, államnyelvek. Nyelvpolitika a mai Kárpátalja területén (1867-2010) című könyve pótolja ezt a hiányt, ami 2013-ban a Gondolat Kiadónál jelent meg.

lően képviselni. Szemben állt a Csehszlovákiának mint államnak a létjogosultságát megkérdőjelező „negativista” magatartással. A szerző a szudétánemet aktivista politikát egyfajta viszonyítási pontként használja, amely ugyanakkor a korban is mintaként szolgált a szlovenszkói magyar politikusok számára. A kötetben többféle aktivista irányzat kerül bemutatásra, kezdve a különféle pártalapításoktól egészen az egyéni kezdeményezésekig. A történész feltárta a Csomor István fémjelzte „republikánus magyarok” mozgalmát, az Országos Parasztpárt rövid tevékenységét, a Magyar Nemzeti Párt (a továbbiakban MNP) „reálpolitikának” nevezett néhány éves aktivista korszakát, illetve olyan egyszemélyes kísérleteket is megvizsgált, mint a Mohácsy-féle kisgazdapárt vagy Lelley Jenő és Zay Károly aktivista évei. A monográfia tíz részre oszlik. A szerző a tematikus és a kronologikus rendezőelvet keverten használta.

Az első fejezet a Csehszlovák Köztársaság létrejöttének körülményeit mutatja be. A kisebbségi magyar politikai aktivitás megkésve, Csehszlovákia kialakulását követően mintegy egy évvel, az első parlamenti választások kapcsán indult meg. Kezdetben aktív volt a magyar szociáldemokrácia, amely végül a leghamarabb integrálódott a csehszlovák politikai rendszerbe. A második fejezet a magyar aktivista politizálás kezdeti időszakát tárja fel 1925-ig. Ez a néhány év a magyar politikai élet differenciálódásának legintenzívebb korszaka. A szerző véleménye szerint a magyar aktivista politika egyik kezdeti ösztönzője az 1919-ben meghirdetett földreform volt, hiszen ennek hatására indult be a köztársasági magyarok mozgalma és alakult meg 1924 szeptemberében az Országos Parasztpárt is. A harmadik fejezet a húszas évek második felében jelentkező magyar aktivista kísérletekre összpontosít. A szerző részletesen elemzi a Szent-Ivány József által vezetett MNP 1925 és 1927 közötti stratégiáit, célkitűzéseit. Véleménye szerint az MNP ekkori politikája volt a korszak legígéretesebb kiegyezési kísérlete a szlovenszkói magyar elit és a prágai kormányzat között, amely végül kudarccal végződött. A fejezeten belül kitér Zay Károly nagybirtokos politikai szerepvállalására és ezzel kapcsolatban az 1927–1931 között megjelenő *A Nap* című napilap aktivizmusára is, majd a Mohácsy János, komáromi ügyvéd köré szerveződő Kisgazdapárt tevékenységét próbálja meg rekonstruálni. Végül néhány sikertelen pártalapítási kísérletet

is ismertet, (Lelley Jenő-féle Nyugat-Szlovenszkói Keresztényszocialista Párt, Országos Magyar Gazdasági Egység).

Simon Attila külön fejezetben foglalkozik a csehszlovákiai magyar baloldali alternatíva stratégiáival. Két tematikus fejezetben pedig azt járja körül, hogy miként jelent meg a trianoni határok és a lojalitás kérdése az aktivisták kommunikációjában és sajtójában. A hetedik fejezet az aktivizmus kései fellángolását mutatja be 1935 és 1938 között. A nyolcadik fejezetben a szerző néhány aktivista politikus (Csomor István, Borovszky Géza és Schulcz Ignác) első bécsi döntés utáni életútját próbálja felvázolni, s ezek alapján amellet érvel, hogy a Horthy-féle rezsim nemcsak véget vetett, de meg is bélyegezte a korábbi aktivista magatartást.

Munkája összefoglalásaként (a kötet kilencedik fejezete) a szerző kétféle aktivizmust különböztet meg: önmegvalósító és önfeladó aktivizmust (180-181. old.). Önmegvalósító aktivizmusnak azt a hivatalos csehszlovák politikával való együttműködési stratégiát jelöli meg, amely a saját nemzeti célkitűzések megvalósításának eszköze volt és mindig prioritásként kezelte a közösség érdekeit. Ezzel szemben önfeladó aktivizmus az a politika, amely az eredeti célkitűzéseket alárendelte az együttműködésből származó kényszereknek. A történész szerint a szlovenszkói magyar aktivizmusra összességében a második meghatározás volt inkább jellemző. A magyar aktivizmus egyrészt sikertelen volt, mert az aktivista véleményformálók többsége magyarországi emigránsok közül került ki, akiknek a szlovákiai magyar valósághoz kevés közük volt. Másrészt eredménytelennek is bizonyult, hiszen se a földreform, se az állampolgárság, se pedig a nyelvi jogok terén nem tudott eredményeket elérni. Simon Attila végül a szudétánemet és magyar aktivizmus közti ellentétek okait is pontokba szedve foglalja össze. Meglátása szerint hat olyan okot lehet megjelölni, amely alapvető különbségként jelentkezett a csehországi német és a szlovenszkói magyar aktivizmus között: Egy, a szudétánemet közösség a magyaroknál kedvezőbb feltételekkel rendelkezett ahhoz, hogy integrálódjon a csehszlovák államba, többek között azért, mert számára a határváltozás nem jelentett olyan drasztikus váltást, ők a Cseh Királyság részei voltak 1918 előtt is. Kettő, eltérő volt a szudétánemet és szlovenszkói magyar közösség szociális

struktúrája és gazdasági súlya az államon belül. Három, a szudétanémet gazdasági erők érdekeltek voltak a cseh iparral való együttműködésben. Négy, alapvető eltérés mutatkozott Berlin/Bécs és Budapest magatartása közötti. Öt, a magyar aktivizmus nem rendelkezett karizmatikus és hiteles politikai vezetőkkel. Hat, mivel Prága féltette a szudétanémetek miatt a köztársaság integritását, végig többet ígért és adott meg nekik, mint a magyar politikai vezetőknek.

A kötet utolsó fejezetében részletes forrás- és irodalomjegyzék, valamint személynévmutató is található. Mindez bizonyára jó kiindulópont lesz a csehszlovákiai magyar aktivizmus és politikai önszerveződés iránt érdeklődők számára.

Gayer Veronika

KISEBBSÉG- KUTATÁS

SZEMLE